

Dansk Kirketidende.

5te Bind.]

Første Søndag i Advent den 2 December.

[Nr. 9.

Spalte 131

Roeskilde Præsteconvent

holdt sit Efteraarsmøde i Ringsted Torsdagen
den 30te October 1849.

Formanden hilsede Forsamlingen ved nogle indledende Ord, hvori han udtalte det Dnsfe og tillidsfulde Haab, at den gode Aand, som hidtil havde været fremherskende i disse Sammenkomster, ogsaa fremdeles vilde blive bevaret. Han mindede om at Conventet nu begyndte at tælle ikke saa ganske faa Aar siden dets Grundlæggelse og at

Roeskilde Præsteconvent

holdt sit Efteraarsmøde i Ringsted Torsdagen den 30te October 1849.

Formanden hilsede Forsamlingen ved nogle indledende Ord, hvori han udtalte det Ønske og tillidsfulde Haab, at den gode Aand, som hidtil havde været fremherskende i disse Sammenkomster, ogsaa fremdeles vilde blive bevaret. Han mindede om at Conventet nu begyndte at tælle ikke saa ganske faa Aar siden dets Grundlæggelse og at ...

132

Derpaa gav Formanden Ordet til Pastor Børresen af Kyndbye, som havde anmeldt en Plan til hurtigt og kraftigt at fremme Almeenoplysning. Efter korteligen at have antydet den forøgede Opfordring til Virksomhed i denne Retning, som ligger i Tidsforholdene, oplyste Taleren Almeenoplysningens Natur og Væsen, som han satte i Lysets almindelige Udbredelse til alle Samfundets Classer, vel i mange forskellige Grader, men dog uden nogen brat Kløvt imellem Oplyste og Uoplyste. Han viste dernæst, hvilke uopfyldelige Fordringer man

Derpaa gav Formanden Ordet til Pastor Børresen af Kyndbye, som havde anmeldt en *Plan til hurtigt og kraftigt at fremme Almeenoplysning*. Efter korteligen at have antydet den forøgede Opfordring til Virksomhed i denne Retning, som ligger i Tidsforholdene, oplyste Taleren *Almeenoplysningens Natur og Væsen*, som han satte i Lysets almindelige Udbredelse til alle Samfundets Classer, vel i mange forskellige Grader, men dog uden nogen brat Kløvt imellem Oplyste og Uoplyste. Han viste dernæst, hvilke uopfyldelige Fordringer man

133

maatte stille til Folkeskolen, naar den alene skulde lægge Grunden til Alles Oplysning. Han meente derfor, at man maatte befrie Skolen for det tidspildende Arbeide, at lære smaa Børn de første Elementer, ved at fremme huuslig Underviisning og — hvor denne er umuelig — Pogeskoler, som kunde overtage dette Arbeide, saa Skolen kunde anvende sine Kræfter til en mere lønnende Underviisning og derved hæve sig til en høiere Sphære. Han opfordrede derfor Conventet til at udstede en Indbydelse til en Forening for Almeenoplysnings Udbredelse, som fornemmeligen skulde arbejde paa at fremme den huuslige Underviisning ved at fremkalde og udbrede passende Læremidler, som kunde sætte Almuen i Stand til selv at undervise sine Børn i Elementerne. Derved meente han, at man vilde virke hurtigt og kraftigt til Almeenoplysnings Udbredelse, fordi man derved paa den ene Side vilde befrie Skolen for de Sinker, som hindre dens kraftige Virksomhed, og paa den anden Side vække et nyt Liv i Folket og interessere det selv i Oplysningen. Han meente fremdeles, at dette bedst kunde fremmes ved en Forening, som virkede ikke ved Love og Tvang, men kun ved Opmuntring, Veiledning og Bistand, samt at Indbydelsen til en saadan helst burde udgaae fra Præsterne, som ere nøie bekendte med Forholdene. Han fremlagde tillige Udkast til en saadan Indbydelse og antydede, hvorledes han meente, at den paatænkte Forening kunde begynde og efterhaanden udvide sin Virksomhed.

Efter Proponentens Opfordring satte Formanden først det Hovedspørgsmaal under Discussion, hvorvidt man ansaae det for ønskeligt at fremme huuslig Underviisning og Pogeskoler, og mange af Conventets Medlemmer ytrede sig med megen Varme derfor, dels fordi Skoletvungen bliver meer og meer vanskelig at overholde (F. Fenger),

maatte stille til Folkeskolen, naar den alene skulde lægge Grunden til Alles Oplysning. Han meente derfor, at man maatte befrie Skolen for det tidspildende Arbeide, at lære smaa Børn de første Elementer¹, ved at fremme *huuslig Underviisning* og — hvor denne er umuelig — *Pogeskoler*², som kunde overtage dette Arbeide, saa Skolen kunde anvende sine Kræfter til en mere lønnende Underviisning og derved hæve sig til en høiere Sphære. Han opfordrede derfor Conventet til at udstede en Indbydelse til en *Forening for Almeenoplysnings Udbredelse*, som fornemmeligen skulde arbejde paa at fremme den huuslige Underviisning ved at fremkalde og udbrede *passende Læremidler*, som kunde sætte Almuen Stand til selv at undervise sine Børn i Elementerne. Derved meente han, at man vilde virke *hurtigt og kraftigt* til Almeenoplysnings Udbredelse, fordi man derved paa den ene Side vilde befrie Skolen for de Sinker, som hindre dens kraftige Virksomhed, og paa den anden Side vække et nyt Liv i Folket og interessere det selv i Oplysningen. Han meente fremdeles, at dette bedst kunde fremmes ved en *Forening*, som virkede ikke ved Love og Tvang, men kun ved Opmuntring, Veiledning og Bistand, samt at Indbydelsen til en saadan helst burde udgaae fra Præsterne, som ere nøie bekendte med Forholdene. Han fremlagde tillige Udkast til en saadan Indbydelse og antydede, hvorledes han meente, at den paatænkte Forening kunde begynde og efterhaanden udvide sin Virksomhed.

Efter Proponentens³ Opfordring satte Formanden først det Hovedspørgsmaal under Discussion, *hvorvidt man ansaae det for ønskeligt at fremme huuslig Underviisning og Pogeskoler*, og mange af Conventets Medlemmer ytrede sig med megen Varme derfor, dels fordi Skoletvungen bliver meer og meer vanskelig at overholde (F. Fenger),

deels fordi Præsten derved bringes i det rette Forhold til sin Menighed som dens Veileder i et Hjerteanliggende (Busck), deels fordi den huuslige Underviisnings gavnlige Indvirkning paa Folkets Dannelse viser sig paa Island (Hammerich) og Færøerne (Pram-Gad). Pastor Wulff beraabte sig paa egen Erfaring for, at huuslig Underviisning havde baaret herlige Frugter for de Smaa og givet Almueskolen et gandske overordentligt Opsving. Pastor Tryde anførte lignende Erfaringer, men meente dog, ligesom Pastor Ernst, at man ofte vilde savne Lærere til Pogeskoler. Pastor Beyer yttrede, at ogsaa han satte stor Priis paa Livet i Hjemmet og havde et aabent Blik for Hjemmeunderviisningens skjønne Sider, men at han dog havde flere Betæneligheder ved Forslagets Gjennemførelse, navnlig disse: 1) Naar de af Skaberen maadeligt udstyrede Børn (Sinkerne) bleve overladte til Forældrenes Omsorg, som i Regelen mindre end seminaristisk dannede Lærere forstaae at virke paa dem, da vilde de blive endnu daarligere, medens vi dog maae tilstaae, at de fortrinlig trænge til at være Gjenstand for en omhyggelig Behandling. 2) Skoletvangens Ophør vilde ikke altid befrie Skolen fra Sinkerne, men ofte ligesaa meget berøve den de færmeste og meest begavede Elever; thi de mere formuende Forældre vilde holde deres Børn, hvor ringe disses Evner end maatte være, til at søge Skole, medens mange fattige Forældre vilde holde saadanne Børn borte derfra, som ved stadig Flid kunde blive Skolens sande Pryd. 3) Er det end saa, at meget Godt, som er fremkaldt i Hjemmet, kan nedbrydes ved slet Selskab i Skolen, vil dog vist det Barn som aldrig kommer i nogen Skole, ofte derved tabe meget. Denne Samleven med mange flere Børn og denne store Orden og Regelmæssighed, hvortil Børnene holdes mere i Skolen end i Hjemmet, hvor de leve isolerede, kan virke høist velgjørende paa dem. Og hvad der er sagt om Præsternes Til-

deels fordi Præsten derved bringes i det rette Forhold til sin Menighed som dens Veileder i et Hjerteanliggende (Busck), deels fordi den huuslige Underviisnings gavnlige Indvirkning paa Folkets Dannelse viser sig paa Island (Hammerich) og Færøerne (Pram-Gad). Pastor Wulff beraabte sig paa *egen Erfaring* for at huuslig Underviisning havde baaret herlige Frugter for de Smaa og givet Almueskolen et gandske overordentligt Opsving. Pastor Tryde anførte lignende Erfaringer, men meente dog, ligesom Pastor Ernst, at man ofte vilde savne Lærere til Pogeskoler. Pastor Beyer yttrede, at ogsaa han satte stor Priis paa Livet i Hjemmet og havde et aabent Blik for Hjemmeunderviisningens skjønne Sider, men at han dog havde flere Betæneligheder ved Forslagets Gjennemførelse, navnlig disse: 1) Naar de af Skaberen maadeligt udstyrede Børn (Sinkerne) bleve overladte til Forældrenes Omsorg, som i Regelen mindre end seminaristisk dannede Lærere forstaae at virke paa dem, da vilde de blive endnu daarligere, medens vi dog maae tilstaae, at de fortrinlig trænge til at være Gjenstand for en omhyggelig Behandling. 2) Skoletvangens Ophør vilde ikke altid befrie Skolen fra Sinkerne, men ofte lige saa meget berøve den de færmeste og meest begavede Elever; thi de mere formuende Forældre vilde holde deres Børn, hvor ringe disses Evner end maatte være, til at søge Skole, medens mange fattige Forældre vilde holde saadanne Børn borte derfra, som ved stadig Flid kunde blive Skolens sande Pryd. 3) Er det end saa, at meget Godt, som er fremkaldt i Hjemmet, kan nedbrydes ved slet Selskab i Skolen, vil dog vist det Barn som aldrig kommer i nogen Skole, ofte derved tabe meget. Denne Samleven med mange flere Børn og denne store Orden og Regelmæssighed, hvortil Børnene holdes mere i Skolen end i Hjemmet, hvor de leve isolerede, kan virke høist velgjørende paa dem. Og hvad der er sagt om Præsternes Til-

syn med og Indflydelse paa Hjemmeunderviisningen frygtede han var udgaaet fra nogen Overvurdering af Præsternes Kræfter, især i store vidtstrakte Sogne. 4) Vil det sikkert vise sig, at mangen Lærer dog ikke kan føre det mindre Antal Børn sonderligt videre. Dertil svarede Børresen, at alle Lærere vel ikke kunne hæve deres Skoler lige høit; men de fermere Børn kunde da i en nærmere eller fjernere Skole, som var bragt til et høiere Trin, søge videre Uddannelse, ligesom Haandværkerne uddanne sig i forskjellige Værksteder. — De enkelte Børn, som maatte blive tvungne til at søge Skolen, fordi deres Underviisning blev forsømt, kunde den duelige Lærer, som havde sin Skole i tilbørlig Orden, nok give den fornødne Underviisning uden at forsømme sine frivillige Disciple, naar han af disse dannede sig Medhjælpere, indtil Forstanderskabet, indseende Communens sande Fordeel, lærte at skaffe de forsømte Børn fornøden Underviisning i Pøgeskoler. — Med Hensyn til den befrygtede Mangel paa Pøgeskolelærere pegede Børresen hen til de mange Invalidder, Krigen har forsynet os med, og andre Svage, som især om Vinteren var bedre tjente med at undervise Børn end at arbejde ude i ondt Veir.

Idet Formanden derefter satte dette Spørgsmaal under Afstemning, ytrede han den Mening, at den huuslige Underviisning burde indskrænkes til den yngre Alder, og derimod Skoleunderviisningen udstrækkes saa meget længere ind i den modnere Alder; men han vilde dog ikke stille noget Amendement desangaaende. Spørgsmaalet om det Ønskelige i at fremme huuslig Underviisning og Pøgeskoler blev derpaa eenstemmigen besvaret bekræftende.

Det andet Hovedspørgsmaal: troer man, at huuslig Underviisning kan fremmes ved en Forening? — blev dernæst sat under Discussion, og Dr. Kierkegaard søgte da i et udførligt Foredrag at vise at dette var

syn med og Indflydelse paa Hjemmeunderviisningen frygtede han var udgaaet fra nogen Overvurdering af Præsternes Kræfter, især i store vidtstrakte Sogne. 4) Vil det sikkert vise sig, at mangen Lærer dog ikke kan føre det mindre Antal Børn sonderligt videre. Dertil svarede Børresen, at alle Lærere vel ikke kunne hæve deres Skoler lige høit; men de fermere Børn kunde, da i en nærmere eller fjernere Skole, som vart bragt til et høiere Trin, søge videre Uddannelse, ligesom Haandværkerne uddanne sig i forskellige Værksteder. — De enkelte Børn, som maatte blive tvungne til at søge Skolen, fordi deres Underviisning blev forsømt, kunde den duelige Lærer, som havde sin Skole i tilbørlig Orden, nok give den fornødne Underviisning uden at forsømme sine frivillige Disciple, naar han af disse dannede sig Medhjælpere, indtil Forstanderskabet, indseende Communens sande Fordeel, lærte at skaffe de forsømte Børn fornøden Underviisning i Pøgeskoler. — Med Hensyn til den befrygtede Mangel paa Pøgeskolelærere pegede Børresen hen til de mange Invalidder, Krigen har forsynet os med, og andre Svage, som især om Vinteren var bedre tjente med at undervise Børn end at arbejde ude i ondt Veir.

Idet Formanden derefter satte dette Spørgsmaal under Afstemning, ytrede han den Mening, at den huuslige Underviisning burde [ind?] indskrænkes til den yngre Alder, og derimod Skoleunderviisningen udstrækkes saa meget længere ind i den modnere Alder; men han vilde dog ikke stille noget Amendement⁴ desangaaende. Spørgsmaalet om det Ønskelige i at fremme huuslig Underviisning og Pøgeskoler blev derpaa eenstemmigen besvaret bekræftende.

Det andet Hovedspørgsmaal: troer man, at huuslig Underviisning kan fremmes, ved en Forening? — blev dernæst sat under, Discussion, og Dr. Kierkegaard søgte da i et udførligt Foredrag at vise at dette var

umueligt eller i alt Fald Noget, som christne Præster ikke kunde anbefale, da en saadan Forening mueligen kunde beslutte at fremme en aldeles uchristelig Underviisning, hvilket det fremlagte Udkast til en Indbydelse ikke gav tilstrækkelig Anledning til at ansee forebygget, da det ikke med eet Ord omtalte den christelige Underviisning. Han meente desuden, at en saadan Virken kun vilde blive Tvang under en ny Form. Proponenten besvarede K.s Paastand, at hans Udkast ikke med eet Ord omtalte Christendommen, ved at oplæse en Sætning af Udkastet, hvori det fremhæves som et Fortrin ved den huuslige Underviisning, at „christelige Forældre bedst kunne vække og nære den christelige Troe i det barnlige Hjerte,“ og at „Børneunderviisningen bidrager til at bevare en christelig Tone i Familien, og henviste til det betydelige christelige Element, som findes i de af ham udgivne Læsebøger. Det var ikke hans Mening, at disse skulde paatvinges Nogen, men kun tilbydes som Hjælpebidler ved den huuslige Underviisning, lige saa lidt som Foreningen i det Hele kunde anvende nogen Tvang. Efter nogle Debatter om Frihed og om Religionsunderviisning, som ikke ledte til videre Resultat, foreslog P. Fenger, at man skulde blive staaende ved det modtagne Indtryk af den huuslige Underviisnings Nødvendighed og vende tilbage med det Forsæt at gaae ind i Husene, for hver i sin Kreds at fremme den. — Pastor Petersen i Jydstrup bemærkede, at den bedste Forening alt er stiftet, i det de Tilstedeværende ere enige om at virke for huuslig Underviisnings Fremme.

Da Spørgsmaalet derefter blev sat under Afstemning, blev det af Alle, undtagen Proponenten, besvaret benegtende, og derved blev al videre Discussion om denne Sag affkaaren. Skjøndt Proponenten endnu søgte at forsvare sit Forslag, maatte han dog erkjende det Mislige i at søge at gennemføre det, naar Stem-

umueligt eller i alt Fald Noget, som christne Præster ikke kunde anbefale, da en saadan Forening mueligen kunde beslutte at fremme en aldeles uchristelig Underviisning, hvilket det fremlagte Udkast til en Indbydelse ikke gav tilstrækkelig Anledning til at ansee forebygget, da det ikke med eet Ord omtalte den christelige Underviisning. Han meente desuden, at en saadan Virken kun vilde blive Tvang under en ny Form. Proponenten besvarede K.s Paastand, at hans Udkast ikke med eet Ord omtalte Christendommen, ved at oplæse en Sætning af Udkastet, hvori det fremhæves som et Fortrin ved den huuslige Underviisning, at „*christelige* Forældre bedst kunne vække og nære den *christelige* Troe i det barnlige Hjerte,“ og at „Børneunderviisningen bidrager til at bevare *en christelig Tone i Familien*, og henviste til det betydelige *christelige* Element, som findes i de af ham udgivne Læsebøger. Det var ikke hans Mening, at disse skulde *paatvinges* Nogen, men kun tilbydes som Hjælpebidler ved den huuslige Underviisning, lige saa lidt som Foreningen i det Hele kunde anvende nogen, *Tvang*. Efter nogle Debatter om Frihed og om Religionsunderviisning, som ikke ledte til videre Resultat, foreslog P. Fenger, at man skulde blive staaende ved det modtagne Indtryk. af den huuslige Underviisnings Nødvendighed og vende tilbage med det Forsæt at gaae ind i Husene, for hver i sin Kreds at fremme den. — Pastor Petersen i Jydstrup bemærkede, at den bedste Forening alt er stiftet, i det de Tilstedeværende ere enige om at virke for huuslig Underviisnings Fremme.

Da Spørgsmaalet derefter blev sat under Afstemning, blev det af Alle, undtagen Proponenten, besvaret benegtende, og derved blev al videre Discussion om denne Sag afskaaren. Skjøndt Proponenten endnu søgte at forsvare sit Forslag, maatte han dog erkjende det Mislige i at søge at gennemføre det, naar Stem-

ningen var saa afgjort imod det, og troede ogsaa at Diemedet kunde opnaaes, — om end lidt senere — paa den af Conventet billigede Vei.

ningen var så afgjort imod det, og troede også at Øjemedet kunde opnaaes, — om end lidt senere — paa den af Conventet billigede Vei.

...

¹ ... *begyndelsesgrundene af ell. grundlaget for en videnskab; ogs.: børnelærdom.* (ODS Bind 4, 1922)

² ... *skole for smaabørn; spec. (mods. Forskole 2; skol.) om en for de yngste børn i en landkommune beregnet skole, som ikke udgør et fast led i distriktets skolevæsen, ell. hvis lærerkræfter ikke er fast ansatte.* (ODS bind 16, 1936)

Forskole 2) forberedelsesskole; spec. (skol., emb., mods. Pogeskole) en for de yngste børn i en landkommune beregnet skole, som udgør et fast led i distriktets skolevæsen. LovNr.55 30/31892. §1. Sal.2VIII.509. (ODS bind 5, 1923)

³ Forslagsstilleren

⁴ Ændringsforslag